

# UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati tranko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.  
Vse leto velja . . . 10— K  
pol leta . . . 5— "  
četrt leta . . . 2-50 "  
posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h  
" " " dvakrat . . . 12 "  
" " " trikrat . . . 10 "  
za nadaljnja uvrčenja od petit-vrste po 8 h.  
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravišтво Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

## Zveza slov. učiteljev in učiteljic na Štajerskem.

Vzpored našim velikonočnim zborovanjem v Mariboru (Narodni dom).

I. Na Velikonočni ponedeljek ob pol 10. uri odborova seja.

II. Isti dan popoldne ob 3. uri delegacijsko zborovanje.

1. Poročila odbornikov.  
2. Določitev vzporeda za občni zbor.  
3. Sanacija Zavezinih listov. (Lud. Černe.)

4. Poslovni red Zaveze. (Fr. Brinar.)

5. Učiteljska gospodarska zadruga. (L. Černe.)

6. Predlogi.

7. Volitve:

a) predsednika, namestnika in odbornikov;  
b) treh pregledovalcev računov;  
c) odbornikov za Lehrerbund;  
d) delegatov za Lehrerbund in  
e) delegatov za Zavezino skupščino.

8. Slučajnosti.

III. Odborova seja v svrhu konstituiranja.

IV. Občni zbor v torek predpoldne ob pol 10. uri.

1. Poročilo o delegacijskem zborovanju.

1. »Ptiči selci« in »zasledovalci«. Kaj hočejo in kaj reče naše učiteljstvo k tej novi struji? (Ravnatelj Schreiner.)

3. Altruizem. Njega moč in veljava v družnem življenju. (Tovariš Avg. Požegar.)

Delegacijskega zborovanja se smejo udeležiti le delegati, ki naj pridejo polnoštevilno. — Na občni zbor v torek pa pridite vsi, ki Vam je količkaj mogoče. Okr. učit. društva, skrbite za številno udeležbo! Na občni zbor vabimo izven učiteljstva tudi vse prijatelje šole in učiteljstva. **Vodstvo.**

J. PAHOR:

## Narodnost in liberalizem.

(K diskusiji.)

(Dalje.)

III.

Ne morem preiti k odnošajem med nacionalizmom in liberalizmom, da se ne dotaknem prej tega poslednjega še posebej. O liberalizmu se je sicer tudi med nami že pisalo, a v široke vrste slovenskega učiteljstva je prišlo komaj kaj več kot to, kar so nam podali liberalni časniki; iz teh smo zajemali vso svojo naprednost. Le malo let pogledati nazaj v slovensko žurnalistiko, pa bomo videli, kako šibka in siromašna je bila ta tuja učenost, nahlastana nesistematično in brez vsakega kriterija. Nočem vpraševati na tem mestu, kdo je kriv, če ni premerjalo učiteljstvo kot izobražena družabna plast ravnine krog sebe, kakor bi jo moralo že v svojem lastnem interesu, temveč podam rajši koncizen pregled liberalizma in njegovih posledic.

Idejno osnovo so dali liberalizmu francoski enciklopedisti, posebno pa **Voltaire** in **Rousseau**. Zgradil ga je **Quesnay** († 1774), ki je proglasil popolno svobodo z onim glasovitim: *Laissez faire, laissez passer!* Novi nauk je kaj hitro dobil korenine v Angleški, kamor se je zaradi hitrega razvoja kolonialne moči stekalo bogastvo iz vseh delov sveta. Quesnaya je izpopolnil **Adam Smith**, ki je izdal leta 1776 znamenito delo »O bistvu in vzrokih bogastva«. Ta knjiga je postala evangelij liberalizma kot gospodarskega nauka. Medtem, ko je prvi videl le produktivnost (rodovitost) poljedelstva, je učil **Smith** **industrializem**, produktivnost človeškega dela z gospodarskim načelom egoizma, ki da je edina gonilna sila v nacionalno-ekonomskem razvoju. Da pa pride ta princip do veljave, je neobhodna potreba (po **Smithu**), da se pusti tekmovanju, prosti konkurenci v

vsem gospodarstvu prosta pot, da se dá spretnosti in energiji človeka priložnost nabrati si bogastev, zasebne lastnine, ne da bi država vmešavala se v ta boj ter omejevala konkurenco, temveč zgolj varovala pridobljeno privatno last. Ko je še Darwin postavil svoj nauk o plemenskem izboru, po katerem se vzdrži in ohrani v vsem organskem življenju le ono, kar je najmočnejše, najpopolnejše ter najbolj zmerno tekme v medsebojnih življenjskih odnošajih, ko se je sprejela končno ta hipoteza kot večni, naraven zakon, je prodril liberalizem na vsej črti naprej na Anglijskem in zatem tudi na kontinentu, kjer se je v revolucionarnem letu 1848 priborila v večini evropskih držav ustava ter obenem inaugurirala splošno gospodarsko svobodo. Takozvana **manchesterska doktrina** je zmaga, pričakovati je bilo sedaj blagoslova te zmage! A blagoslov je izostal. Kaj hitro se je izkazalo, da nauk o ohranjenju najmočnejšega, najspretnjšega o eksistenčnem boju ni resničen. V gospodarskem življenju so prihajali z lahkoto do veljave najšibkejši, telesno in duševno najmanj razviti, najnesposobnejši ljudje, medtem ko so na nasprotni strani padale hekatombe najsilnejših, najpopolnejših žrtvovancev; z drugo besedo: v gospodarski tekmi niso odločale izključno osebnostne vrline, lastnosti posameznih, temveč

v veliko večji meri **gospodarske dobrine, zemlja, kapital** (najprej trgovski, potem industrijski) **ter stroj**. Čim dalje bolj se je stekal sedaj kapital v roke redkih, čim dalje bolj se je večal, ker mu je bila izročena na milost in nemilost množica izkoriščanih — saj dela še danes delavec v fabriki vsak teden povprečno le štiri dni zase, dva dneva pa za fabrikanta — na eni strani se je zbirala denarna aristokracija, ki je mogla v zenitu liberalizma neomejeno razpolagati z delavno močjo delavca, na drugi strani je rastel proletarijat brez vsake moči; tu beda, tam razkošje! Železnemu plačnemu zakonu **David** **Ricarda**, ki je razvijal **Smithove** narodno-ekonomske nauke, so se morali umakniti vsi **naravstveni motivi**, ki so vodili doslej družbo vzporedno z gospodarskim razvojem, a ko je velekapital dosegel v državah **ustavo**, ko se je polastil **politične moči**, je začel rasti individualistično-egoistični nauk v kletev. Država, katere civilizatorna naloga je, manjšati absolutne sovražnosti v družbi — kot sem izvajal v prvem delu razprave — je prišla v roke redkih, je postala **razredna država**, v kateri je iskal kapital z vso brezobzirnostjo le svoj interes, varstvo svoje lastnine, medtem ko ni imel **proletarijat nikakršnega varstva** več, nikakršne svobode, ker se je delavstvu stopilo na tilnik. Država je rezervar

Pri nakupu različnega oblačilnega blaga se blagovolite obrniti na tovrsto

**A. & E. Skaberné**  
Ljubljana, Mestni trg 10

obstoji od leta 1883.

Vzorci poštnine prosto!

Izredno nizke cene!

## LISTEK.

### † Miško Mežan.

»Če hočeš biti grajan, se oženi; če hočeš biti hvaljen, pa umri!« veli pregovor. Mislim, da se nihče ne ženi zato, da bi bil grajan, in nihče ne umre zaradi tega, da bi ga hvalili. No, angelov ni na svetu, in človeku, ki je vse svoje življenje posvetil po ostrem kamenju med bodičjem, spremljan neprestano od krutih in trdih besed neprilaznih ljudi, naj bo vsaj ob koncu njegovega umornega potovanja dodeljena dobra beseda!

Umrli je človek in učitelj **Miško Mežan**. Redkeje so vrste kranjskega učiteljstva, ki ne pozna kličepazenja in hinavstva, ki je zvesto samemu sebi, zato tembolj čutimo izgubo, ako nam nemila smrt predčasno pokosi trden značaj.

Značajan je bil učitelj **Miško Mežan**. »Kar sem pisal, sem pisal,« je imel navado reči. In če bi bil prišel k njemu ne vem kdo in bi mu ponujal vse dobrote sveta v zameno za njegovo prepričanje, bi bil trd kakor krasna skala, ki ji je ostal zvest do smrti. Pognal bi ga brezobzirno in poučil, da se še dobe učitelji, ki ne klonejo tilnika in ne menjajo svojega prepričanja kakor ptič perje. Zvest samemu sebi, je bil zvest tudi drugim.

Rad bi se bil umaknil v pokoj, v katerega bi ga bili radi spravili, pa želel je,

počakati še toliko, da bi se regulirale plače, da bi na stara leta ne bi bilo treba beračiti njemu in družini. Zdaj je našel najboljši pokoj, in plača mu je gotovo bolj zvišana nego nam, čakajočim v upu in strahu . . .

Bogata, poezije polna je bila njegova duša, a ljudje je niso umeli. Zalučali so biser v kot kakor črepijo stekla in hodili po njem.

Majko prirodo je ljubil nad vse. Z njo se je smejal, ko je vstajala vsa prerojena in čila iz dolgotrajnega spanja, se kopala v zlati kopeli solnčnih žarkov in si nadevala bogato zeleno in s cvetjem vezeno obleko. Z njo je plakal, ko je vsa raztožena in zasoljena trgala s sebe kraljevsko naličje, bledele in pešala, dokler ni vsa onemogla zatisnila motnega očesa v smrtni sen. Poznal je vsako cvetko, našel vsak tihi kotic sanjajočega gozda. Vsako zgodnjo pomlad si je vzgojil umetno razno cvetje, ko so se zunaj šele odpirali listni popki. Čestokrat je stopal s puško na rami, čakajoč plena, a zastala mu je noga, ko je zasluhlil vzvišeno moč prirode, in njegova duša je razpletla s tajno prirode čudovit nem pogovor.

Bil je predober, da bi komu storil kaj zlega. Četudi je hodil osamljen in zaničevan, vendar ni imel nikdar žale besede za svojega bližnjaka. Bil je vsestransko izobražen in bogatih talentov, ki pa jih je premrzlo ozračje ubilo. Da je živel med ljudmi, ki bi ga umevali in podpirali, ne ubijali, bi se brez dvoma odprlo njegovo duševno bogastvo in raslo v svoji moči,

da bi se ob njegovi smrti ne reklo samo, da je živel in umrl.

Tople odeje oropan **Kras** je harmoniral z njegovo notranjostjo, zato ga je tako vzljubil. Vso dolgo dobo 30letnega učiteljstva je prebil na Notranjskem, v prijetni Vipavski dolini na Slapu, v sosedstvu starega **Nanosa** v Podkrajju, v njega okrilju v Studenem in prijaznem **Orehku**. Gledal je **Nanos** od treh strani, a povsod mu je bil lep in veličasten, in ljubil ter častil ga je kakor dete svojo matro. Upiral je vanj svoje oko zjutraj, opoldne in zvečer; bil je del njegovega bitja.

**Miško**, prijatelj niso imeli v minljivem svetu, a imel si jih v večnosti vsikdar varajoči prirodi. Nemi orjak **Nanos** je bil priča tvojega bednega življenja, tvojih bojev in hrepenenj, stritih nad in obupne osamelosti in tvoje smrti. Lažje boš počival, vedoč pred seboj golo glavo zvestega, najzvestejšega svojega prijatelja.

Tvoja duša ni našla miru in umevanja med ljudmi, naj ga dobi v nevidnem svetu, v bistvu prirode! In sivi oče **Nanos**, zvesto čuvaj tihi domek svojega čestilca!

—č.

## Moje potovanje po Švici.

(Dalje.)

Berna

Šteje 85.000 prebivalcev in je od leta 1848. glavno mesto republike, sedež vseh oblasti kakor tudi tujih poslanstev. Ustanov-

ljena je od vojvode **Bertholda V.** leta 1191, po katerem je dobila tudi ime. To je edino večje mesto v Švici, ki je še obdržalo mnogo švicarskega sloga in značaja. Reka **Aara** obdaja mesto od treh strani. Čez njo je več mostov, med katerimi je **Kornhausov** — 355 m dolg — največji. Po mestu je mnogo modernih palač; med njimi je parlament najimpozantnejši. Omeniti pa še moram justično palačo, zgodovinski in alpinski muzej, gledališče in stari in novi rotovž. Leta 1909. so odkrili spomenik svetovno-poštnega društva, ki predstavlja zemeljsko oblo, obdano od petero delov sveta.

Čez **Nydekov** most na desni ob cesti je velika okroglo zidana jama, v kateri redijo medvede (**Bärengraben**). Sredi jame je drevo, po katerem kosmatinci lahko plezajo. Mimoidoči si kupijo za nekaj stotink korenja, ki ga tukaj v ta namen prodajajo, da krmijo nenasične. Pri tem krmiljenju in pri smešnem kretanju medvedov se marsikateri domačin in tujec ves čas prav dobro zabava.

Po mestu je tudi mnogo starih stolpov, med katerimi omenjam časovni stolp (**Zeitglockenturm**). Pri vsakem udarcu zapoje petelin in se prikaže množica medvedov. Medveda inajo namreč tudi v mestnem grbu. Prebivalstvo tega mesta, kakor vse Švice, je močno, veliko, resno in malobesedno. Kako ljuba jim je prostost, lahko opazujemo na vsak korak in bodisi še tako malenkost. Da se v resnici imenuje Švica »dežela svobode«, mi pač ni treba natančneje omenjati.